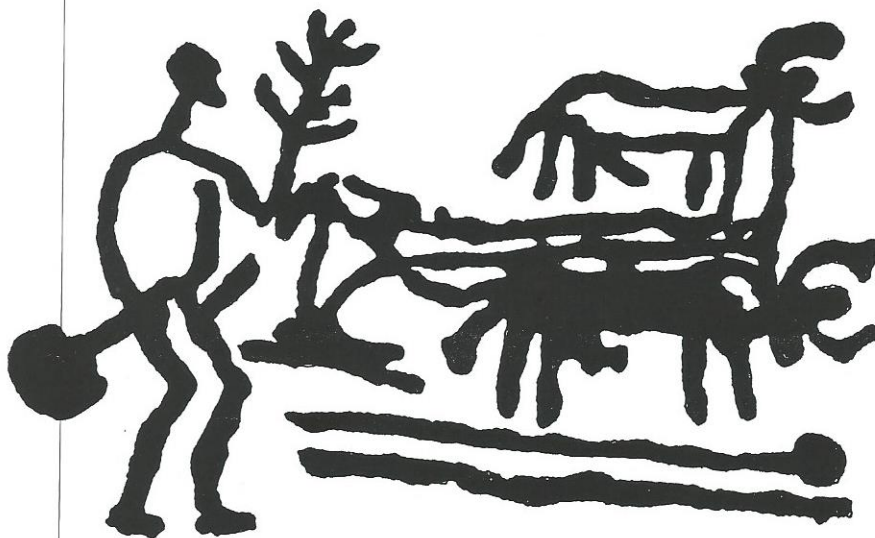

FRA ARD TIL VENDEPLOV

Behandling af jorden med den første type plov, arden, går langt tilbage i tiden. Den første ardtype, krogarden, skulle først og fremmest bruges til at bryde et græs- eller lyngdække op til ager, men den kunne også anvendes til at anlægge et såbed ved at lave såriller.

En formentlig lidt yngre type er buearden, der både kunne bryde gronsværen op og løsne jorden yderligere. Den er sammensat af tre dele: en buet trækstang, en buet styrestang og et pileformet skær med forskær. Forskæret blev fremstillet af det hårdest mulige træ. Hvis buearden blev holdt lidt skråt, kunne der endda opnås en vis vending af jorden. Den sammensatte ards arbejdsydelse er blevet målt gennem rekonstruktioner. Forspændt to okser og med en arbejdsdybde på femten til tyve cm kan en ardfure på 100 meter plojes på ca. tre minutter. At ploje 100 x 100 meter, altså en hektar, tog to arbejdsdage. Træardens svage punkt var,

at den let knækkede, hvis de forspændte stude trak den på tværs af uopdagede trærødder eller rødder af større planter i undergrunden, og man må derfor gå ud fra, at arden først blev taget i brug, efter at marken var gået omhyggeligt igennem med agerhakker og okser for at opdage og fjerne sådanne rødder.

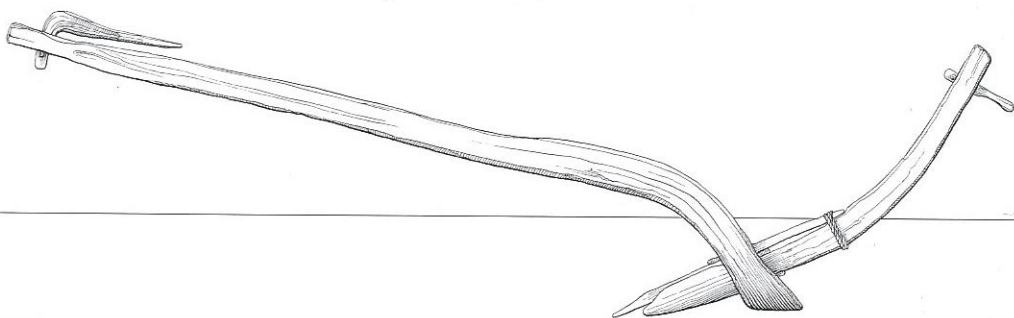
Arden forbedredes betragteligt, da plovskæret begyndte at blive fremstillet af jern, men forskær af jern var kendt i det meste af Europa, længe før det blev bragt i anvendelse på vore breddegrader. Det ældst kendte eksemplar i Danmark er fra 900-tallet. I den tidlige middelalder, hvor befolkningstallet steg, blev arden afløst af hjulploven. Allerede før kendes dog eksempler på, at arden var blevet forsynet med hjul.

Den tunge plov med hjul krævede stor trækraft. Til gengæld gav den mulighed for en produktionsstigning. For det første fordi ploven i modsætning til arden havde en muldfjæl, der vendte jor-

den, hvorved det også blev muligt at pløje gødning ned. For det andet fordi vangebruget indførtes, hvor hjulploven brugtes til at anlægge de lange og smalle højryggede agre (se temaat "Jordbund og driftsformer", s. 152). Herved opstod der afvandingskanaler i renderne mellem agrene, så lavtliggende jord nu i modsætning til tidligere kunne opdyrkes. Det samme gjaldt de svære lerjorder, som bønderne også tidligere havde måttet lade ligge. Landsbyfællesskabet, de højryggede agre og hjulploven hørte uadskilleligt sammen igennem århundreder. Agrene måtte fx være så lange som muligt, fordi hjulploven var temmelig besværlig at vende for enden af plovfuren.

Udskiftning, planering af markerne, brakbehandling, afvanding via grøfter og siden drænrør og endelig behovet for at spare træk- og arbejdskraft banede vejen for svingploven, som var uden hjul og derfor gjorde det muligt at løfte og svinge ploven for enden af marken, vende hesten rundt og fortsætte pløjningen. Svingploven passede derfor også godt sammen med de nye firkantede markstykker, der opstod på de udskiftede jorder efter landboreformerne i slutningen af 1700-tallet. Svingploven trængte dog kun langsomt frem i bondebruget, hvor man først klarede sig med en lettere udgave af hjulploven, som kunne trækkes af kun to heste. Først omkring 1860 havde svingploven helt fortrængt hjulploven. Svingploven var først med stjærter og ås af træ, hvor den lokale smed kunne lave plovjernet. Siden kom landbrugsudviklingen og industrialiseringen til at spille tættere sammen, og sving-

De velbevarede rester af buearden fra Donne-
ruplund nær Vejle er fra
yngre bronzealder eller
måske tidlig jernalder.

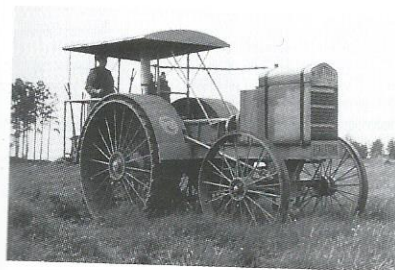
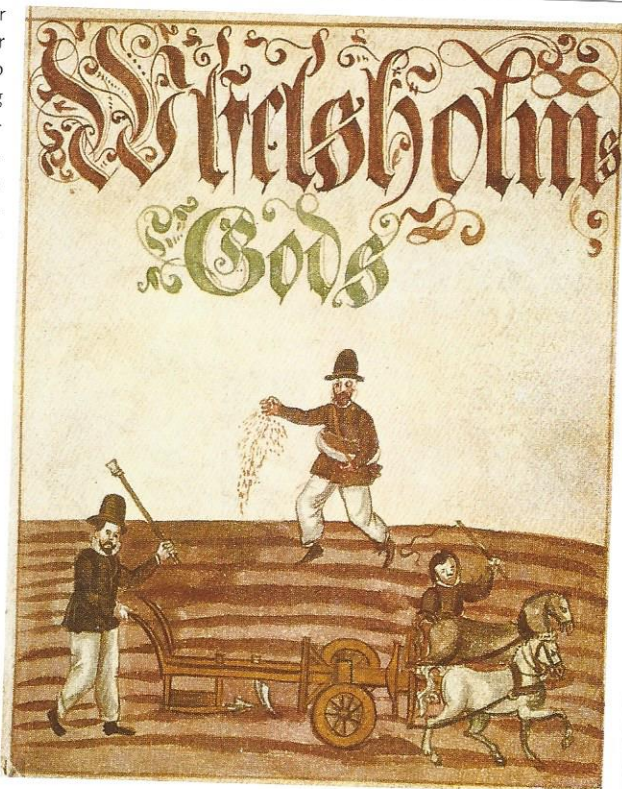
ploven blev fabriksfremstillet af jern helt igennem.

Udviklingen fortsatte ad denne vej med indførelsen af en ny trækkraft omkring Første Verdenskrig: de første traktorer, der betegnende nok kaldtes "motorplove". Et foreløbigt højdepunkt er nået med plove, der kan pløje op til syv furer ad gangen. I takt med maskinparkernes vækst er arbejdere og heste blevet et sær-syn i det danske landbrug.

Reklame for Allerup-ploven fra omkring 1900. På grund af muldfælens nye form og glathed var denne plov væsentligt lettere at trække.

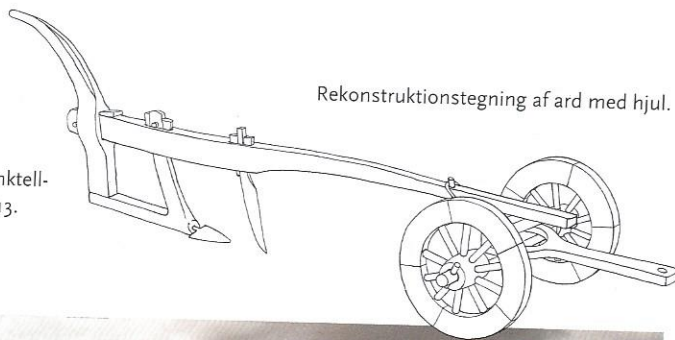

Bønder, der pløjer og sår, pryder forsiden af Jakob Ulfeldts jordebog fra 1588 over Ulfeldts holm gods, nu Holckenhavn, ved Nyborg. Plovmanden holder en *plovkæp*, som brugtes til at skære rødder over med og til at fjerne jordklumper fra skær eller langjern. I øvrigt krævede hjulploven normalt et større forspand end det her viste.

Pløjning med vendeplov.

Bolinder-Munktell-traktor fra 1913.

Rekonstruktionstegning af ard med hjul.

